

Jäästä herännyt kansa: Urheilijalla politikointia Québecissä ja Kanadassa

JOOSE PALONEN

ABSTRACT:
Playing the
National Game:
Political moves
around an ice
hockey legend in
Québec and
Canada

In this article I read Roch Carrier's best-selling book *Le Rocket* (English translation: *Our Life with the Rocket*) as a series of political moves in a struggle about national identities, history and politics in Québec and Canada. Carrier writes about his hero, the legendary ice hockey player Maurice "Rocket" Richard (1921–2000) and treats him as a central figure in the history of French-speaking people in Canada. Indeed, Carrier claims that Richard changed the course of history and transformed the imagination and political horizons of the French Canadians. A detailed analysis of Carrier's text in its historical, cultural and political context opens an interesting perspective into politics of Quebec and Canada. Carrier's use of narrative strategies, national identity categories and interpretations of history contribute to a larger historico-political movement that I call the Québécois identity project. This is politics that is debated in the taverns, bookshops and hockey rinks of Montreal and Québec. It is relevant to anyone who is interested in the different forms of nationalism, the role of the nation-state, or the interesting experiment with multinational, multicultural or federal democracy in Canada.

Johdanto

Tässä artikkelissa tulkiten kanadalaisen kirjailijan Roch Carrierin menestyksestä *Le Rocket* (2000, engl. *Our Life with the Rocket*) poliittisena siirtona kamppailussa kansallisista identiteeteistä, historiasta ja politiikasta Kanadassa ja erityisesti Québecin provinssissa. Carrierin lapsuudensankarilleen omistama oodi on vain yksi esimerkki myyttisestä asemasta, joka Montrealissa eläneelle ja pelanneelle jääkiekkoilijalle Maurice "Rocket" Richardille (1921–2000) on rakennettu Québecissä. Paljon sekä Richardin painoarvosta että Carrierin kirjoitusten vetovoimasta kertoo, että Carrierin aiemmassa teoksessaan maaillema Richard-ylitys pääsi Kanadan viiden dollarin seteliin. Väitän, että analysoimalla Carrierin tekstiä ja sijoittamalla se historialliseen, kulttuuriseen ja poliittiseen kontekstiinsa voi avata tärkeän ja kiinnostavan näkökulman Québecin ja Kanadan politiikkaan. Kiinnostukseni kohteena ovat kansalliset

identiteettikategoriat, tulkinnat historiasta sekä Richardin teoille ja elämälle annetut merkitykset suhteessa niihin. Luen Carrierin teosta poliittisena siirtona kielellisessä kamppailussa siitä, mitä quebeciläisyys, kanadalaisuus tai kanadanranskalaisuus ovat, mitä ne ovat historiallisesti olleet ja mitä niiden tulisi tulevaisuudessa olla. Esittelen ensin tiiviisti teoreettiset lähtökohtani, etenen sitten Carrierin tekstin analyysiin ja lopuksi kontekstualisointiin sekä johtopäätöksiin.

Kanadan ja Québecin politiikka ei ole ollut kovin suosittu tutkimuskohde suomalaisten politologien keskuudessa. Nähdäkseni Québecin tapauksessa ei kuitenkaan ole kyse merkityksettömästä maailmanpolitiikan kuriositeetista, vaan ilmiöstä, jonka uskon kiinnostavan ketä tahansa, joka on kiinnostunut nationalismista tai siitä, miten tosissaan kulttuuriset piirteet kannattaa ottaa huomioon politiikkaa tutkittaessa. Kysymyksenasetteluni kiinnittyy kansainvälisten suhteiden ydinkysymyksiin, kuten kansal-

lisvaltion käsitteeseen. Kanadasta ja Québecistä puhuttaessa ei ole aivan selvää, mikä on kansa ja mikä valtio. Esimerkiksi Québecissä puhutaan usein hyvinvointivaltiosta nimenomaan Québecin provinssin parlamentin, hallituksen ja hallinnon yhteydessä, ja *État du Québec* on kohtalaisen vakiintunut käsite tähän viitaten. Cynthia Enloen tavoin pyrin avaaamaan sitä, mitä on ”Kanada” tai ”Québec” (Enloe 1996, 190). Onko ”Kanada” samanlainen kansallisvaltio kuin vaikkapa ”Suomi”? Ovatko ”kanadalaiset” kansa samalla tavalla kuin ”suomalaiset” – entä kuinka on ”quebeciläisten” laita? Enloen mukaan kansainvälisten suhteiden specialistien pitäisi tehdä ”kotiläksynsä” ja tutkia niitä vallankäytön muotoja, joita jatkuvasti tarvitaan pitämään ”Kanadaa” tai ”Suomea” näennäisen luonnollisina kokonaisuuksina ja jopa toimijoina, joiden puhutaan – yksikkömuodossa – neuvottelevan esimerkiksi ”Yhdysvaltojen” kanssa (Enloe 1996, 186–190). Valtioiden välisestä näkökulmasta ei voi ymmärtää kansainvälisen politiikan kenties perustavanlaatuisinta ilmiötä, nationalismia (vrt. Harle 2000, 50–51). Oikeastaan pitäisi puhua nationalismin monista ilmiöistä. Jos ”kanadalaisuuden” ja ”quebeciläisyyden” kaltaiset käsitteet, joiden avulla poliittista todellisuutta hahmotetaan, ovat jatkuvan kielellisen kamppailun kohteita ja korkeintaan tilapäisesti vakiintuneita tuloksia, ei voi olla kaikki kansalliset identiteettirakennelmat selittävää olemusta tai perustaa. Vastaavan perspektiivin omaksuneen tutkijan tehtävänä ei ole laatia yleispätevää teoriaa nationalismista, vaan syventyä siihen, miten kansallisuudella ja kansallisilla identiteeteillä tehdään politiikkaa tietyssä historiallisessa ja poliittisessa kontekstissa.

Tavoitteenani on antaa omanlaiseni esimerkki siitä, miten voi laajentaa vallitsevia käsityksiä mahdollisista ja hedelmällisistä tutkimuskohteista politiikan tutkimuksessa ja erityisesti kansainvälisten suhteiden alalla. Toteutan feministisen kansainvälisen politiikan tutkijan Christine Sylvesterin kehoitusta ”etsiä kansainvälisiä suhteita sieltä, missä niitä ei oleteta olevan”, mutta missä ne ovat ”rätisten energiaa ja relevanssia” (Sylvester 2004, 67). Viime vuosina tieteenalalla onkin huomattu kulttuuristen käytäntöjen ja arkipäiväisen kielenkäytön poliittinen merkitys. Esimerkiksi elokuvien kautta kansainvälisen politiikan teoriaa tarkastelleen Cynthia Weberin mukaan kaikki kulttuuriset ilmaisualustat ovat vaikutusvaltaisia näyttämöitä, joissa käydään poliittisia kamppailuja. Poliitikka ja sen tutkimus – myös kan-

sainvälisten suhteiden teoria – ovat yhtä lailla kulttuurisia käytäntöjä. Sillä on siis väliä poliittisessa mielessä, millaisia kulttuurisia tarinoita me kerromme elokuvissa, kansainvälisten suhteiden teoriassa tai jokapäiväisessä elämässä (Weber 2001, 134). Populaarikulttuuri, joka oleellisesti vaikuttaa ihmisten maailmankuvaan ja siten tapaan jäsentää myös maailmanpolitiikkaa, on aiemmin kuulunut kansainvälisen politiikan aliarvostetuimpiin ja vähiten analysoituihin aspekteihin (Weber 2001, 134). Kiinnostus moniin populaarikulttuurisiin aiheisiin on selvästi kasvanut (ks. esim. Neumann & Nexon 2006; Lisle 2008), mutta urheilun ja politiikan yhteyksien kartoittaminen on jäänyt mielestäni liiaksi sosiologien, historioitsijoiden ja mediatutkijoiden huoleksi – muutama poikkeus lähinnä vahvistaa säännön (ks. esim. Budd & Livermore 2004). Urheilu on merkittävä osa populaarikulttuuria, ja jääkiekkoilu puolestaan on ollut Kanadassa (myös Québecissä) pitkään erittäin vaikutusvaltainen kulttuurimuoto. Se, että sekä kanadalaiset että quebeciläiset kutsuvat jääkiekkoilua omaksi ”kansallispelikseen”, lisää tutkimuskohteeni poliittista kiinnostavuutta.

Kamppailua käsitteistä, politiikkaa identiteeteillä

Käsittehistorioitsijat Suomessakin uskovat, että kielenkäyttöä tutkimalla ”saadaan tietoa sekä vakiintuneista että omaperäisistä tavoista jäsentää politiikkaa” (Hyvärinen ym. 2003, 9). Pyrin lukemaan esiin näitä tapoja tekstistä sen suhteen, millaista Québecin ja Kanadan politiikan jäsentelyä tutkimani tekstit vakiinnuttavat tai haastavat. Käsitteiden kautta hahmotetut ajattelumallit näyttäytyvät tässä valossa historiallisina, poliittisen kamppailun tuloksina. Tutkijan tehtävä on avata käsitteitä ja niihin kiinnittyviä ilmiöitä ja lukea siten esiin niiden poliittisuutta (Hyvärinen ym. 2003, 9–11). Oma lähestymistapani on lähellä Quentin Skinnerin tapaa tehdä käsittehistoriallista tutkimusta, jonka keskiössä on kamppailu avainkäsitteistä. Skinnerille historia on täynnä loputtomia kiistoja arvottavista termeistä sekä jatkuvia kamppailuja tunnustuksen ja legitimitetin saavuttamiseksi (tuttu teema quebeciläisille nationalisteille). Historiantutkimuksen arvo on siinä, että hegelonisten arvojen takaa osoitetaan poliittiset valinnat, ja avataan mahdollisuuksia myös tulevaisuudelle (Skinner 2002, 6–7). Kamppailu käydään kielessä.

Argumentit ovat lingvistisiä performansseja, jotka säilyttävät, laajentavat tai muuttavat käsitteitä, jotka ovat olennaisia poliittisille diskursseille (Skinner 2002, vii).

Tällaisessa ajattelutavassa ei ole mieltä kysyä käsitteen merkitystä, vaan mitä sillä voi tehdä. Olenaista on suhde toisiin käsitteisiin sekä laajempiin uskomusten verkostoihin (Skinner 2002, 4). Tärkeä sana saa merkityksensä paikasta, joka sillä on koko käsitteellisen skeeman sisällä. Muutos tällaisen sanan käytössä, joita Skinner on tutkimuksissaan etsinyt, vaikuttaa sanojen välisiin suhteisiin ja siten koko sanastoon. Näin ollen käsitteitä tutkittaessa huomio ei kohdistu tiettyihin sanoihin, vaan niiden rooliin kokonaisten sosiaalisten filosofioiden ylläpitämisessä (Skinner 2002, 164–165). Tällä tavalla holistinen käsitys kielestä tarkoittaa Skinnerille samalla perspektivististä käsitystä sosiaalisesta maailmasta. Käsitteiden muutos liittyy muutokseen perspektiiveissä maailmasta, jossa elämme (Skinner 2002, 176). Kielelliset käytännöt ja niihin vakiintuneet moraalikäsitteet rajoittavat toimintaa ja muovaavat toimijuutta, mutta eivät määrää sitä täysin (Skinner 2002, 173–174). Kieli on myös resurssi, jolla toimijat voivat muovata maailmaa. Meitä rajoittavat käytännöt saavat voimansa normatiivisesta kielestä, joka on avoin muutokselle (Skinner 2002, 7). Käsitteet ovat työkaluja ja aseita ideologisessa debatissa, ja käsitteiden muutoksesta voi nähdä paitsi reflektion myös sosiaalisen muutoksen moottorin (Skinner 2002, 177–178). Omaksi tavoitteekseni sopii hyvin Skinnerin muotoilu: ”Tarkoitus on nähdä tekstit kontribuutioina tiettyihin diskursseihin ja siten tunnistaa tavat, joilla ne seurasivat, haastoivat tai horjuttivat näiden diskurssien konventionaalisia termejä” (Skinner 2002, 125). Näin pyrin tunnistamaan, miten Carrier tekstissään seuraa, haastaa tai horjuttaa quebeciläisyyden, kanadalaisuuden ja kanadanranskalaisuuden käsitteitä. Tavoitteenani on lukea esiin poliittisia valintoja ja mahdollisuuksia tekstistä, jota monet eivät välttämättä miellä poliittiseksi. Kyse on siis politisoivasta lukutavasta, tekstien käsittelemisestä poliittisina siirtoina (vrt. Skinner 2002, 115).

Sanaa identiteetti on käytetty viime vuosikymmeninä yhteiskuntatieteissä, humanistisilla aloilla ja jopa akateemisten piirien ulkopuolella niin paljon, että sillä voidaan tarkoittaa lähes mitä tahansa. Tässä artikkelissa ei ole sen enempää mahdollista kuin tarkoituksenmukaistakaan käydä läpi eri teorioita ja käsityksiä identiteeteistä. Valitsemani lähestymistapa

määrittelee myös suhtautumistani identiteetteihin. Koska niin identiteetin käsite itsessään kuin yksittäiset identiteetikategoriat (kuten quebeciläisyys ja kanadalaisuus) ovat historiallisesti kontingentteja ja muuttuvia käsitteitä, ei voi olettaa, että identiteetillä (tai esimerkiksi quebeciläisyydellä) olisi jokin muuttumaton olemus tai jokin perustavanlaatuinen viittauskohde kielenkäytön ulkopuolella. Olenaista ei ole kysyä, mitä identiteetti (tai quebeciläisyys) on vaan mitä sillä tehdään. Kansainvälisten suhteiden alalla varsinkin feministisesti orientoituneet tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota identiteettiin määritellyä väistelevänä kontingenttina ilmiönä, joka vaatii jatkuvaa toimintaa – esimerkiksi rakentamista, omaksumista, sisäistämistä, hylkäämistä, käyttöön ottamista (Zalewski & Enloe 1995, 300). Samoin Neil Renwickille identifikaation prosessi on yhtä kiinnostava kuin identiteetti itsessään (Renwick 1996). Näin on, koska identifikaatio on toiminnallinen käsite ja avaa myös identiteetin poliittisuutta, identiteetin luomisen, vakiinnuttamisen ja ylläpitämisen vaatimaa toimintaa. Jos identiteetit voidaan rakentaa (construct), niin ne voidaan myös purkaa (deconstruct) ja rakentaa uudelleen (re-construct) (Renwick 1996, 155).

Mahdollisia identiteetikategorioita on lukematon määrä, eikä niistä mikään ole toista tärkeämpi a priori, mutta nationalismin vahvuus ilmiönä ja kansallisvaltio historiallisesti keskeisimpänä toimijana tekee kansalliseen identiteettiin liittyvästä politiikasta erityisen tärkeän tutkimuskohteen kansainvälisten suhteiden tieteenalalla. Jos nationalismi otetaan vakavasti historiallisena ilmiönä ja kansalliset identiteetit ymmärretään muiden tavoin muuttuvina, tulkinnallisina ja kiistanalaisina, juuri näihin identiteetteihin liittyvät kiistat ja kamppailut nousevat mielenkiintoisiksi. Kansalliseen identiteettiin ja kansallisvaltioihin kytkeytyvä maailmankuva ja ajattelutapa on juurrutettu syvälle jokapäiväisiin puheisiin ja kirjoituksiin. Kansallinen identiteetti ilmentää elämänmuotoa, jonka mukaan ihmiset elävät päivittäin kansallisvaltioiden maailmassa (Billig 1995, 61, 69). ”Banaalia” nationalismia tutkinut Michael Billig kuvaa osuvasti mitättömältä vaikuttavien pieniä sanoja (kuten ”täällä”, ”me”, ”he”), joiden herkeämätön toistaminen uusintaa jatkuvasti kansallisia identiteettejä (Billig 1995, 174). Billigin tavoin arkisiin käytäntöihin huomiota kiinnittäneen Tim Edensorin mukaan kansallinen identiteetti on edelleen, globalisaation aikakaudella vahva juuri siksi, että sillä on

niin vahvat perustukset jokapäiväisissä, itseäänselvyyksinä pidetyissä käytännöissä – erityisesti populaarikulttuurissa. Mutta populaari, kuten muukin kulttuuri, on jatkuvassa muutoksessa, ja sen vuoksi myös kansallinen identiteetti on vakiintumaton, kiistanalainen, monimerkityksinen ja dynaaminen käsite (Edensor 2002, vi). Kansallinen identiteetti vaatii jatkuvaa uusintamista. Vanhat symbolit hiipuvat tai ne nostetaan uudelleen esille, uusia keksitään ja otetaan käyttöön (Edensor 2002, 170). Näistä syistä kansallisen identiteetin tutkiminen populaarikulttuurin kautta ei ole triviaalia. Billig nostaa esiin erityisesti urheilutekstien merkitystä kansallista identiteettiä vahvistavana käytäntönä (Billig 1995, 11, 119–125). Edensor puolestaan osoittaa, että urheilutekstit voivat toimia myös kansaa ja sen yhtenäisyyttä hajottavasti (Edensor 2002, 81).

Tulkitsen jääkiekkoilija Richardia käsitteleviä tekstejä interventioina Québecissä ja Kanadassa käytyyn kielelliseen kamppailuun kansallisista identiteeteistä. Mukailen Renwickin ajatusta identiteettien rakentamisesta (construct), uudelleentulkinnasta (re-construct) ja purkamisesta (de-construct) lukemalla teksteistä esiin identiteettipolitiikkaa näiden operaatioiden kautta. Rakentamisen ohella tärkeää on myös vahvistaminen ja ylläpitäminen (toistaminen). Uudet tulkinnat voivat tarkoittaa vaihtoehtoisen sisällön antamista tai ”meidän” ja ”muiden” rajanvedon muuttamista. Purkamisessa kyse voi olla identiteetin kyseenalaistamisesta, kiistämisestä tai kokonaan huomiotta jättämisestä. Olennainen kysymys on tämä: millä eri tavoin teksti rakentaa, vahvistaa ja toistaa tai toisaalta haastaa tai kiistää käsityksiä kansallisista identiteeteistä? Kysymyksen vastaaminen vaatii huomion kiinnittämistä siihen, miten ”quebeciläisyyden”, ”kanadalaisuuden” ja ”kanadanranskalaisuuden” käsitteitä käytetään ja mitä suhteita ne saavat toisiinsa. Tämä ei kuitenkaan vielä riitä, vaan pyrin laajemminkin vastaamaan kysymykseen siitä, millaista kiistanalaista tulkintaa Québecistä ja quebeciläisyydestä sekä Kanadasta ja kanadalaisuudesta tekstissä rakennetaan. Huomioon on otettava historiankirjoituksellinen aspekti ja tulkinnat, joita Richardin historiallisesta merkityksestä tehdään.

Jääkiekkoilija historian kulun kääntäjänä

Olen analysoinut toisaalla Québecin ja Kanadan politiikkaa kattavammin erilaisten Maurice Richar-

dia käsittelevien teosten kautta (ks. Palonen 2008), mutta rajallisen tilan vuoksi käsittelen näillä sivuilla vain Carrierin kirjaa – valitettavaa siinä mielessä, että juuri moniäänisyys, erimielisyys ja toisaalta eri tekstien väliset toistuvuudet tuovat parhaiten esiin kamppailun ulottuvuuden. Carrierin ylistys Richardille, *Le Rocket*, nousi vuonna 2000 suureksi myyntimenestykseksi, myös englanninkielisenä käännöksenä nimeltään *Our Life with the Rocket*. Kirja julkaistiin hieman sen jälkeen, kun Richard kuoli – tuolloin muuten kaikkialla Québecissä laskettiin liput puolitankoon ja provinssin parlamentti *Assemblée Nationale* suljettiin päivän ajaksi. Lähes kaikilla Kanadan valtion ja Québecin provinssin korkeimmilla tunnustuksilla palkittu Richard sai provinssilta ”valtiolliset hautajaiset” ensimmäisenä urheilijana. Hautajaisseremoniat televisioitiin suorana lähetyksenä koko Kanadaan yleisradiokanavilla, mikä oli sekin ensimmäinen vastaava tapaus historiassa urheilijan kohdalla. Paikalla olivat Québecin pääministeri, Kanadan pääministeri ja kenraalikuvernööri, ja seremoniaa johti kardinaali, Montrealin arkkipiispa. Yleisen arvion mukaan 115 000 ihmistä kävi Richardin arkun äärellä Montrealin uudessa jäähallissa. Richardista kirjoitettiin ja puhuttiin noihin aikoihin valtavan paljon. Aiheen suhteen Carrier kuului mielipidevaikuttajien kärkeen. Hänen teoksensa on Richardille omistetuista kirjoista kenties ilmaisultaan vetovoimaisin. Romaanikirjailijana, dramaturgina ja runoilijana mainetta nauttivan Carrierin oodi sankarilleen on vivahteikas, lyyrinen, mahtipontinen ja monikerroksinen. Kyseessä ei ole elämäkerta, vaan Carrier kutoo yhteen kolme samassa ajassa kulkevaa sinipunaista lankaa: Richardin uran, oman kasvunsa jääkiekkohullusta lapsesta kansallismieliseksi kirjailijaksi sekä Québecin ja Kanadan suhteet. Näin Carrier pystyttää muhkean kirjallisen monumentin Richardin merkitykselle Québecin historiassa.

Carrier kertoo kirjassaan laajasti tulkintojaan Québecin historiasta. Ne eivät poikkea olennaisesti hänen oman sukupolvensa quebeciläisten historiankirjoittajien valtavirran käsityksistä. Carrier lähtee liikkeelle 1900-luvun alusta, jolloin ranskankielisten asema vauraiden, taloudellista valtaa pitävien englanninkielisten varjossa näyttäytyy tukalana. Kieliyhmiä maantieteellinenkin ero Montrealissa oli selkeä: kun ranskankieliset rouvat lähtevät poikkeuksellisesti katsomaan kaupungin länsiosan kirkkaita valoja ja yltäkyläisiä tavarataloja, he huomaavat: ”Länsi, se on kaukana. Se on kuin toinen maa” (Car-

rier 2000, 28). Carrier kuvaa yksityiskohtaisesti, kuinka 1930-luvun lama tuo kurjuuden ranskankielisiin työläiskortteleihin, sellaisiin, joissa nuori Richard asui. Köyhyys, työttömyys ja epätoivo valtaavat alaa. Ranskankieliset tuntevat olevansa epäoikeudenmukaisuuden uhreja. He ovat samalla ylpeitä siitä, että ovat selviytyneet miehityksestä, assimilaatiopolitiikasta ja omasta tietämättömydestään. Tämä pieni kansa tarvitsee toivoa, Carrier päätelee (Carrier 2000, 29–35). Omien keskuudessa pappisvalta jatkuu, mutta toivonkipinän tuo historioitsija Lionel Groulx, joka julistaa: ”Meidän ranskalaisen valtiomme, sen me saamme... Me saamme myös ranskalaisen maan, maan joka kantaa sieluaan kasvoillaan”¹ (Carrier 2000, 37).

Toinen maailmansota kärjistää jälleen kieliryhmien suhteet kriisiin, jota Carrier maalaillee laveasti, mustalla ja valkoisella. Nuoret patriootit -ryhmä (Les Jeunes Patriotes) julkaisee lentolehtisen, jossa linjataan: ”Kanadanranskalainen nuoriso valitsee mieluummin vapaana elämisen vanhassa ranskankielisessä Québecissä kuin lähtemisen kuolemaan vuoksi konfederaation, joka on anti-ranskalainen ja enemmän brittiläinen kuin kanadalainen” (Carrier 2000, 41). Montrealin pormestari Camillien Houde ihmettelee puheessaan opiskelijoille, miksi kanadanranskalaiset lähtisivät taistelemaan Englannin puolesta sen jälkeen, millaisia kärsimyksiä ja nöyryytyksiä englantilaiset ovat heihin kohdistaneet. Pääministeri Mackenzie King pettää vaalilupauksensa quebeciläisille siitä, ettei heidän ole pakko lähteä sotimaan vieraille maille. Asevelvollisuus tulee, ja ranskankieliset joutuvat armeijaan, joka on Carrierin ja monen muun mukaan englanninkielisten täysin hallitsema instituutio. Pormestari Houde joutuu arestiin (Carrier 2000, 41–44). Ontariosta tulleet sotilaat aiheuttavat välikohtauksia.

Quebeciläiset löytävät uudelleen armeijan sellaisena kuin he sen tuntevat: englanninkielisenä instituutiona, jolla ei ole kunnioitusta heitä kohtaan. Tällä kertaa meitä ei enää nöyryytetä! Nyt tapellaan! Vihollisuudet jatkuvat Abrahamin tasankojen taistelusta, sieltä minne ne jäivät vuonna 1759 (Carrier 2000, 48).²

Carrier kuvailee intomielisesti, kuinka Montrealin itäosissa järjestetyssä kutsuntojen vastaisessa mielenosoituksessa 100 000 ihmistä huutaa ”NON” asepalvelukselle. Yksi puhujista vakuuttaa, että ka-

nadanranskalaiset ovat valmiita antamaan elämänsä puolustaakseen ”omaa pientä maataan” mutta kieltäytyvät tekemästä niin ”toisen maan” hyväksi, Toronton herrojen vuoksi. Paikalla on armeijan edustajia, joiden mielestä Kanadassa pitäisi puhua englantia. Käsikähmä siitä syntyy, raitiovaunut kaatuvat (Carrier 2000, 51). Läpi teoksen Carrierin tekstin sävy ja sisältö pysyy samana. Tällainen on hänen historiallisten maalaustensa sarja, jonka synkkiin maisemiin saapuu toivon tuoja ja uuden ajan ennustaja.

Kanadanranskalaisia kohdellaan epäoikeudenmukaisesti, he ovat sortumaisillaan. He tuntevat itsensä hyljeksityiksi, alempiarvoisiksi; pahoinvoinnissa on syvälle juurtunutta ylpeyttä kaikkien vastoinkäymisten kestämisestä sekä atavis-tista vihaa. Alistumista on kestänyt yli puolitoista vuosisataa, mutta jonain päivänä tämä voima räjähtää. Täynnä tätä melskettä nuori Maurice Richard hyppää kaukaloön! (Carrier 2000, 44).³

Edellä kuvattuun historialliseen taisteluun Carrierin tekstissä kuuluu erottamattomasti jääkiekkoi-lu, aivan lajin syntyajoilta asti. Carrier siteeraa sanomalehteä vuodelta 1907, kun Montagnards-niminen joukkue voitti Federal Hockey League -nimisen sarjan mestaruuden: ”Voittoa ei saavuttanut ainoastaan Montagnards vaan kaikki kanadanranskalaiset sen mukana.” (Carrier 2000, 18). Näin tuli näytettyä toteen asia, josta La Pressen toimittaja oli huolissaan 1800-luvun lopussa, kun yksikään kanadanranskalainen ei pelannut suosioon nousseen uuden lajin korkeimmalla tasolla: ”Täytyy todistaa, että kanadanranskalaiset eivät urheiluasioissa, kuten millään muullakaan inhimillisen aktiviteetin aloilla, ole vähäisempiä kuin muut rodut” (Carrier 2000, 18). Canadiensin (virallisesti Le Club de Hockey Canadien de Montréal) 1924 voittamassa Stanley Cupissa tärkeintä oli, että joukkueen johtajat ja pelaajat olivat ranskankielisiä (Carrier 2000, 25). Sama toistuu paljon myöhemmin, kun Carrier maistelee keväällä 1956 perinteisiä ranskankielisiä nimiä voittajajoukkueesta (Carrier 2000, 225). Myös lajin seuraajiin kiinnittyy yhtenäistä kansaa luova merkitys. Kerta toisensa jälkeen ”koko Québecin väestö on kokoontunut radioiden ääreen” (ks. esim. Carrier 2000, 120). Se hyvittää jopa katkeruuden englanninkielisten petetyistä sota-ajan lupauksista, kuten Carrier kuvailee kevään 1944 voittoa.

Tässä Kanadassa, jonka heidän esi-isänsä löysivät, he ovat palvelijoita, vedenkantajia. Heidän esi-isänsä kieli, heidän kielensä, on halveksittu. Stanley Cupin valtaaminen on ylpeä hyvitys. Lehdet tarjoavat ylistäviä otsikoita etusivuiltaan: 'Richard ja Blake, kaksi kanadanranskalaista, suuret johtajat Canadiensin menestyksessä!' Muistellaan Joliat'n, Lalonden, Vézinan, Lépinen, Leducin ja Manthan kunnian päiviä... Montrealin väki juhlii Stanley Cupin paluuta kuin he olisivat voittaneet maailmansodan (Carrier 2000, 69).⁴

Carrierille jääkiekkoilu on yhteiskunta pienois-koossa: toisaalta peili, toisaalta opetusten antaja. NHL on kuten muukin yhteiskunta: englanninkieliset ovat pomoja, ranskankieliset työläisiä. Silloin, kun Richardin johtamat ranskankieliset työläiset onnistuvat voittamaan, he kostavat itse kokemansa vääryydet ja omiensa arkielämän epäoikeudenmukaisuudet yleensä. Stanley Cupin vuoksi Québec saa iloa ja toivoa: ”Voitimme Stanley Cupin. Selviydymme!” (Carrier 2000, 96–97). Symboliikan keskiössä on NHL:n presidentti Clarence Campbell, upseeri ja englanninkielisen eliitin jäsen, joka saa edustaa ylemmydentunnetta ja ranskankielisille saavuttamatonta valtaa (Carrier 2000, 105). Carrierin mukaan pitkiä pelikieltoja Richardille jakanut ja näin Montrealin historian suurimmaksi väitetyn mellakan aiheuttanut Campbell on päätöksissään puolueellinen kieliryhmän mukaan, hän haluaa nöyryyttää pientä kanadanranskalaista, joka on noussut liian suureksi hahmoksi kaukalossa (Carrier 2000, 119). Näiden olojen Québecissä, jossa ei ollut muita suurmiehiä, jääkiekkoilu nousee Carrierille tärkeimmäksi nationalismin näyttämöksi.

Montrealissa kirjoitetaan vähän teatteria. Jääkiekkoilu on Québecin provinssin Suuri kansallisteatteri. Rocketin rooli kasvaa jokaisen maalin mukana, jonka hän tekee. Tämä suuri hahmo opettaa väkijoukolle: millainen muuri onkaan edessä, sen voi ylittää älyllä, oveluudella, itsepäisyydellä, vakaumuksella. Mitä vaikeampi vastus on, sitä haluttavampi on maali. Sitä kauniimpi on maali. Rocketin maali, se on enemmän kuin teatteria; se on politiikkaa. Onko se tämän vastuutehtävän hirvittävyys, joka kauhistuttaa hänen katseessaan? (Carrier 2000, 90).⁵

Erityisen lyyriseksi Carrier innostuu, kun Canadiens kohtaa Toronto Maple Leafs. Kanadan kahden perinteisen metropolin jääkiekkoseurojen kohtaaminen on hänelle poliittinen taistelu jäällä: ”Torontolla on englantilainen pää. Montrealilla on ranskalainen sydän. Näiden kaupunkien kaukalossa ovat pelissä, todellisempina kuin luonnossa, meidän poliittisen elämämme intohimot” (Carrier 2000, 108). Québeciläiselle kirjailijalle Toronto, jossa ”meidän Maurice Richardimme” tekee ennätysiä, ”vaikeuttaa vieraalta maalta” (Carrier 2000, 187). Etenkin Maple Leafs ja Canadiensin välinen loppuottelutarja keväällä 1947 karkaa Carrierin kuvauksessa kauas urheilusta:

Kummassa kaupungissa Stanley Cup lopulta loistaa? Jääkiekkoa? Tämä finaali on politiikkaa! Bisnestä! Teatteria! Se on sota! Kahden joukkueen valmentajat vaihtavat uhkauksia kuin vihollisjohtajat, ennen kuin antavat pommien pudota. Menneisyyden rötökset palautetaan mieliin. Tämä finaali oikaisee Historian, korjaa Oikeuden (Carrier 2000, 115).⁶

Asemointi pysyy samana läpi koko kirjan, mutta muutama poikkeus tarinaan mahtuu. Kun luvun otsikko on ”Kumipala yhdistää koko kansan” (Carrier 2000, 236), odottaa kansan koostuvan englanninkielisten sortamista ranskankielisistä, mutta ei tällä kertaa. Montreal ei ole enää jakautunut anglojen, kanadanranskalaisten ja siirtolaisten välille, Carrier kirjoittaa. Ei ole enää nöyryytettyjä, ei hyväksikäytettyjä, ei rikkaita eikä köyhiä. ”Rocket on tehnyt vallankumouksen Québecin provinssissa” (Carrier 2000, 23). Erityisen mielenkiintoinen on myös kysymys separatismista – siitä, miten nousevan kansallismielisyyden pitäisi näkyä valtiollisesti Québecin ja Kanadan suhteissa. Siihen Carrier vastaa Richardin kautta tavalla, joka kuvaa monen kansallismielisen mutta autonomiaan tyytyvän quebeciläisen tapaa kiinnittyä merkityksellisesti myös Kanadaan.

Minä mietin. Meidän kansamme on kärsinyt Kanadassa. Se on kärsinyt ranskalaisen vallan alla; se on kärsinyt englantilaisen vallan alla. Minun esi-isäni ovat löytäneet ja tutkineet tämän maan, he ovat sen raivanneet, he ovat sen viljelleet. He ovat edistäneet Kanadan talouselämää. He ovat osallistuneet sen poliittiseen elämään. Pitääkö,

kuten Raymond Barbeau [itsenäistä Laurentiennen valtiota tuolloin ehdottanut poliitikko] saarnaa, hylätä Kanada? Kun Maurice Richard häviää ottelun, hylkääkö hän jääkiekkoilun? Ei, seuraavalla kerralla hän tekee hattutempun! Maurice Richard ei pakene surkeana siniviivan taakse: hän hyökkää, hän hallitsee, hän valloittaa. Anna olla, Raymond Barbeau! Minä en hylkää Kanadaa teidän Laurentienne vuoksi! Raymond Barbeau, te haluatte antaa minulle pienen maan. Kiitos, minulla on jo yksi suuri (Carrier 2000, 230)⁷

Tähän saakka olen kirjoittanut Québecin ja Kanadan asemoinnista ja nationalismin kietoutumisesta jääkiekkoiluun Carrierin teksteissä. Teoksen keskeisintä antia on kuitenkin Richardin rooli tässä kontekstissa. Samat teemat toistuvat jatkuvasti. Carrierin kirjan viesti ja kantava ajatusrakennelma on tiivistettävissä muutamaankin virkkeeseen, joissa olennaista on identifikaation vahvuus, me-ryhmän ja ideaalisen ryhmän jäsenen luominen sekä näiden pohjalta ideaalisen toimintamallin antaminen ja siten historiallisen pyhimysaseman luominen. Richardin side kanadanranskalaisiin on vahvempi kuin kenenkään muun, koska hän on ”yksi meistä” (kokee samat ongelmat, angloherrojen vallan, kielimuurin, solvaukset ja puolueellisuuden) ja koska hän on ”ainoa sankarimme” (muilla olennaisilla elämäneläimillä omia mestareita ei ole). Richardista tulee kanadanranskalaisille toivoa tuova ideaalikalansalainen (hän on me, me haluamme olla hän). Richard antaa kansalleen mallin: ei nöyristele, vaan antaa samalla mitalla takaisin, kostaa voittamalla vääryydet ja nousee anglokanadalaisten yläpuolelle. Näin Richard kääntää historian kulun: Tappioiden aika ja uhrin rooli ovat historiaa, valloitetut heräävät ja nousevat voittajiksi. Jälkikäteen Carrier saattaa sanoa, että Richard opetti tämän kaiken. Tässä on kirjan juoni, jota seuraavaksi puran yksityiskohdaisemmin.

Identifikaation kannalta tärkeä lähtökohta on, että sankarin katsotaan kohdanneen samat ongelmat kuin kansansa. Kun Richard liittyy Canadiensin joukkueeseen, hän Carrierin mukaan lähtee siirtolaiseksi vieraalle maalle, länsi-Montrealiin. Kieli on vieras ja työnantaja on englanninkielisten johtajien hallitsema organisaatio, ”kuten kaikki yritykset” (Carrier 2000, 57). Hän on ylpeä kielestään, ”kuten kaikki historiankursseilla korvansa auki pitäneet

kanadanranskalaiset”. Hän kestää sen vuoksi kohtaamansa solvaukset. Hän oppii

tehtaanjohtajien kieltä, Wolfen sotilaiden kieltä Abrahamin pelloilla 1759, Montrealin rakennusten julkisivujen kieltä, pankkien kieltä, Yhdysvaltain kieltä, radion laulujen kieltä, elokuvien kieltä, tuota kieltä, joka uhkaa ranskankieltä, tuota armeijan englanninkieltä aivan kuin ranskaa puhuva sotilas olisi vähemmän rohkea kuin englanninkielinen sotilas; hän oppii englantia, jonka kanadanranskalaiset ovat hylänneet, koska he haluavat säilyttää ranskansa, hän oppii protestanttisen uskonnon kieltä, hän oppii NHL:n kieltä, Canadiensin joukkueen kieltä (Carrier 2000, 79).⁸

Carrier kuvaa, kuinka englanninkielinen eliitti hallitsee taloutta ja teollisuutta. Mitä voi tehdä ranskankielisestä ghetosta lähtevä nuori kapinallinen? Ponnistaa huipulle urheilun kautta. ”Kertooko tuli hänen silmissään intohimosta olla kansan ihailema hyvittääkseen laihat vuodet?” (Carrier 2000, 89). Carrier vertaa lehtikuvia vertavuotavasta Richardista ristiinnaulittuun Kristukseen. Katolinen kansa samaistuu sankariinsa (Carrier 2000, 150). Mutta vaikka Richard kärsi kuin muutkin, hän ei paennut menneeseen. Hän, maailman paras jääkiekkoilija, kostaa vääryydet kanadanranskalaisten puolesta (Carrier 2000, 265). Hänen elämällään on teleologinen tavoite, hänellä on kohtalo. Rocketin elämä alkaa kauan ennen Rocketia, Carrier kirjoittaa: ”Hän on Kostaja. Se, joka pyyhkii pois nöyryytyksen. Se, joka kostaa rodun kunnian puolesta!” (Carrier 2000, 20).

Kun Rocket ohittaa puolustajat kuin muurinmurtaja, kanadanranskalaiset näkevät tarunomaisen soturin, joka aloittaa uudelleen Abrahamin tasankojen taistelun ja valloittaa takaisin menetetyt alueet. Hän on meidän sotilaamme. Siinä se, miksi vaadimme vain voittoa. Tämä sota on ainoa, joka on meille tärkeä. Ainoa, jonka me voimme voittaa (Carrier 2000, 122–123).⁹

Richard on Carrierille niin tärkeä, koska kanadanranskalaisilla ei ollut tuohon aikaan suuria tiedemiehiä tai taitelijoita. Muutamat onnistuneet liikemiehet ovat rahvaan mielestä siirtyneet valloittajien puolelle. Poliitikot ovat voimattomia. Kurjuudessa ja tietämättömyydessä lahjakkuus ei kuki

(Carrier 2000, 134–135). ”Rocket, hän on ainoa sankari meidän historiassamme” (Carrier 2000, 239). Mikä kirjailijan mielestä on onnekkainta: kanadanranskalaiset tarvitsivat juuri Richardin kaltaisen sankarin, joka puhutteli tavallista, oikeamielistä kansaa. Miehen, joka on suora, yksinkertainen, rehellinen, pyyteetön, intohimoinen ja nopea puuttumaan vääryksiin. Toisin kuin poliittiset ja uskonnolliset johtajat, joiden kädet korruptio on tahrannut (Carrier 2000, 246). Tämän vuoksi identifikaatio on niin vahva ja yksinkertainen. Suuri sankari on yhtä kansansa kanssa. ”Maurice Richard voitti. Canadiens voitti. Me voitimme” (Carrier 2000, 10). Ja toisin päin: jos Richard heikkenee, Canadiens heikkenee ja ”koko kanadanranskalainen kansa kokonaisuudessaan” tuntee itsensä heikommaksi (Carrier 2000, 94). Carrier sementoi kuvaa saumattomasta identifikaatiosta vöyryttämällä toistoja, vain hieman erilaisin sanoin: ”Rocket on sairas, koko Québecin provinssi kärsii” (Carrier 2000, 182); ”kun nöyryyttää Rocketia, nöyryyttää koko Québecin provinssia” (Carrier 2000, 198). Olemmepa ketä tahansa, ”meidän nimemme on Maurice Richard. Me olemme vahvoja, me olemme nopeita, me olemme rohkeita” (Carrier 2000, 23).

Peli ei ole enää peliä, se on elämää. Jos häntä lyödään, jos hänet kampataan tai taklataan, kaikki kanadanranskalaiset tuntevat iskun. Jos Maurice iskee takaisin, siinä kaikki kanadanranskalaiset kostavat. Kun hän onnistuu uroteossaan, koko Québecin provinssi ottaa askeleen suurta päämääräänsä kohti. Jos tuomari tekee virheen häntä kohtaan, koko Québecin provinssi, jälleen kerran historiassaan, kärsii vääryyden. Vastedes Rocketin täytyy elää kuin tarun sankari. Hänellä ei ole enää vaihtoehtoa. Hänet on tuomittu olemaan sankari. Kansallissankari. Kiitos hänen urotöidensä, kanadanranskalaiset eivät ole enää pieniä, he eivät ole enää heikkoja, he eivät enää pelkää vahvoja tai isoja. Uhrien aika on ohi (Carrier 2000, 89–90).¹⁰

Ajatuskuviossa mielenkiintoisinta ja pisimmälle vietyä tulkintaa on Richardin rooli historiallisena henkilönä, kansallissankarin voittojen näkeminen tulevaisuuden näyttämisenä. Carrierin mukaan kaikki toki hurraavat loistavalle pelaajalle, mutta vain ranskankieliselle kansalle sillä on erityinen merkitys.

Canadiensin ottelu on kuin jokasunnuntainen mesu. Se on rituaali, jossa he Richardin ansiosta tuntevat itsensä vähemmän nöyryytytyiksi, oppivat voitamaan itsekin (Carrier 2000, 70). Jälleen kerran kielikuva on katolinen, mikä kertoo kirkon vaikutuksesta Québecissä. Vaikka Carrier kritisoi rankasti kirkkoa, kuten monet uuden nationalismen edustajat, hänen käyttämässään kielessä siihen liittyvät vertaukset toistuvat. Moraalinen kieli ei siis muutu kokonaan, vaan muuntuu skinneriläisen uudelleen kuvauksen hengessä (vrt. esim. Skinner 2002, 151–152). Richard on ollut sijaiskärsijä, marttyyri, jonka kuvaa vertavuotavana Carrier on verrannut edellä Kristukseen. Mutta lopulta rooli on muuttunut messiaaniseen suuntaan. Ajatus kulkee näin: Koska pieni kansa tuottaa sellaisia poikia kuin Richard, sillä on oltava suuri tulevaisuus. Kanadanranskalaiset eivät ole enää vedenkantajia tai palvelijoita, vaan maailmanmestareita (Carrier 2000, 83)! Huulilla maistuu ensimmäistä kertaa voiton maku. ”Kukistetun, kolonisoidun ja kuuliaisen pienen kansan historia päättyy tähän” (Carrier 2000, 191).

Richardin tappelu häntä jahdannutta jättiläistä Bob ”Killer” Dilliä vastaan esitetään ihanteellisena, allegorisena tapahtumana: röyhkeä englanninkielinen kaukalotappelijä uhkaa, mutta pienikokoinen kanadanranskalainen ei nöyristele isompansa edessä. Richard tyrmää Dillin saman tien, kahdesti. Carrierin tulkinta menee pitkälle: ”Ranskan kieli ei ole enää alempiarvoinen kuin englannin kieli. Kanadanranskalainen ei enää pelkää ketään, joka puhuu englantia” (Carrier 2000, 80). Näin pelaajan väkivalta, jota monet englanninkieliset kirjoittajat paheksuivat, muuttuu hyveeksi, holtittomuus rohkeudeksi (vrt. Skinner 2002, 183).

Jonain päivänä kanadanranskalaiset nousevat. Kaikki clarencecampbellit, jotka johtavat NHL:ää, kutomoita, moderneja hotelleja, tehtaita, rahoitusalaa ja hallitusta huomaavat, että kanadanranskalaiset eivät enää halua olla ’kansa polvillaan’, kuten kuuluisa jouluvirsi asian ilmaisee (Carrier 2000, 205).¹¹

Näin Richard on Carrierin mukaan näyttänyt menneisyydessään epäonnistulle ja nykyisyydessään jumiin jääneelle pienelle kansalle tulevaisuuden unelman, jota kansa ei itse onnistunut hahmottamaan (Carrier 2000, 77). Ketään kumartelematon urheili-

ja näytti kirjailijan tulkinnan mukaan jopa kuningat Elizabethille, että vuoden 1759 tappiosta englantilaisille on toivuttu (Carrier 2000, 179)! Paraskaan urheilija ei silti voi voittaa aina. Silloin, kun Richard ei tee maalia, ”kanadanranskalaisten marssi eteenpäin hidastuu”, näyttää kuin provinssilla ei enää olisi tulevaisuutta (Carrier 2000, 126). Kohtalokkaat ajat näyttäytyvät Carrierille täynnä nostalgjaa, kun hän palaa kirjoitusajankohtaansa, vuosituhannen vaihteeseen. ”Muistaako kukaan, että ennen ketään poliitikkoa Rocket opetti meille yrittämisen, rehellisyyden, ylpeyden, vapauden, kunnian olla tuntematta itseään alempiarvoiseksi, sisun esteiden ylittämiseen, mahdottoman voittamisen kiihkon?” (Carrier 2000, 267).¹²

*Maurice Richard valloittaa kaukaloita niin kuin meidän esi-isiemme on täytyntä valloittaa Amerikka. Kun katsoo Rocketin pelaamista, tuntee itsensä vähemmän ja vähemmän valloitetuksi ja enemmän ja enemmän valloittajaksi. Tuntee itsensä paljon vähemmän voitetuksi ja vähän enemmän voittajaksi. Rocket kääntää historian virran toiseen suuntaan (Carrier 2000, 196).*¹³

Richardin tehtävä on mahtipontinen, taakka valtava. Richard ei voinut olla olematta kansallissankari Carrierin mielestä, mutta tiesikö jääkiekkoilija sen itse? Vastaus ei ole yksiselitteinen. Carrierin mukaan Richardilla oli viesti: sitkeys! Sitä samaa saarnasivat ajan kanadanranskalaiset papit ja poliitikot (Carrier 2000, 86). Richard tiesi, että kannattajat Québecin provinssista vaativat häneltä maaleja. ”Hän huomasi, että he antoivat hänelle vastuun edustaa kanadanranskalaista rotua kaukalossa” (Carrier 2000, 111). Carrier ei voi edes kuvitella, että Richard olisi sopivan tarjouksen tullen voinut lähteä pelaamaan Toronto Maple Leafsiin: ”Rocket haluaa pelata omilleen. Hän ei petä meidän rotuamme” (Carrier 2000, 139). Toisaalta kirjailija myöntää tarinan voiman – sen, että kansallissankarit luodaan kielen ja mielikuvituksen avulla. ”Me keksimme tämän Rocketin, meidän pelottoman ja moitteettoman sankarimme. Niin tekevät kaikki maailman kansat, kun ne tuntevat itsensä pieniksi, liian suuren maailman edessä” (Carrier 2000, 149). Tarinassa on aktiivisesti mukana myös kirjoittajan oma persoona. Hän kertoo hetkestä, jolloin idoli särkyi. Teenipoikien joukko, johon Carrier kuului, sai kuulla Richardin puhuvan radiossa.

Kömpelö ja kouluttamaton pelaaja ei osannut kommunikoida verbaalisesti. Aika oli muuttumassa: nyt täytyi laukoa ideoita, ei kuminpalloja. Carrierin jääkiekkoinnostus vaihtui patrioottiseen piiriin (Carrier 2000, 183). Richard oli tehtävänsä tehnyt. Urheilijan merkitys valkenee vasta vanhemmalla iällä: ”Me olimme ja me olemme parempia ihmisiä, koska Rocket kulki mukanaamme lapsuutemme” (Carrier 2000, 271).

Aivan kuin pitkälle viedyt tulkinnat sinänsä eivät riittäisi korostamaan Richardin merkitystä Québecin historiassa, taitavalla kirjoittajalla riittää tyyllisiä strategioita sankaruuden suuruuden luomiseen. Parhaiten asiasta kertovat kohteet, joihin Carrier vertaa Richardin työtä ja tehtävää. Niitä löytyy kaikkien elämäalueiden huipuilta. Alkaen urheilijoista, kuten Emil Zatopekista, jonka vertaiseksi Rocket kirjan mukaan nostettiin 1950-luvun vierailulla Tšhekkoslovakiassa (Carrier 2000, 254–255), vaikka rautaesiripun takana kukaan ei ollut nähnyt Richardin pelaavan (hänhän ei koskaan pelannut Euroopassa, eikä televisiointejakaan ollut). Nuhteeton Rocket on kuin katolinen pyhimys (Carrier 2000, 163). Rocket tuo Québeciin vapauden tuulahduksen samalla tavalla kuin Refus global, quebeciläisessä kulttuurihistoriassa ikonin asemaan kohotettu taiteilijoiden manifesti (Carrier 2000, 136). Rocketia riivaa sama intohimo ja nerous, joka ruokki Balzacia, Shakespearea, Picasoa ja Leonardoa (Carrier 2000, 27). Näillä retorisilla keinoilla kansallissankaruus kirkastuu entisestään. Jääkiekkoilija Maurice Richardille oikean viiteryhmän muodostavat nämä länsimaisen taiteen suurimmat nimet. Tämän operaation jälkeen on turha enää väitellä siitä, kumpi oli parempi, Richard vai monivuotinen kiistakumppani Gordie Howe.

*Maurice Richard on Québecin provinssin Homeros. Runot, joita hän improvisoi luistimillaan jäähän, ilmaisevat kanadanranskalaisten intohimot, murheet, unelmat ja voiman. Kuten tuo sokea runoilija antiikin aikaan, hän antaa kansalle oppitunteja uljuudesta ja rohkeudesta. Rocket loi omat seikkailunsa vartalonsa lihaksilla, sielunsa tulella. Hänen runonsa kaukalossa ovat ainoaa kirjallisuutta, jonka tämä pieni kansa tunnistaa omakseen. Se kertoo kansan todellisen historian: nykyhetken. Jäähän piirrettyinä ne säilyvät yhtä kestävinä kuin ne olisi kaiverrettu marmoriin (Carrier 2000, 166).*¹⁴

Uuden nationalismin historiantulkinta ja kansallinen identiteetti-projekti

Carrierin uutterasti tarjoilemat tulkinnat Québecin historiasta ovat selkeitä: kanadanranskalaisuus on tarkoittanut köyhyyttä, työttömyyttä, epätoivoa, sortoa, nöyryyksiä ja ahdasmielistä pappisvaltaa, mutta kansallinen herääminen ja parempi aika olivat ovella 1960-luvun alusta lähtien. Richardilla on vapauttajien rooli. Identifikaation vahvuus, asema ainoana sankarina, joka voittaa me-ryhmälle arjesta tutut ongelmat, luo vahvan, ideaalisen quebeciläisen. Richard antaa kansalleen täydellisen toimintamallin: ei nöyristele, vaan antaa samalla mitalla takaisin, kostaa vääryydet ja nousee anglokanadalaisten yläpuolelle. Näin Richard kääntää historian kulun: tappioiden aika ja uhrin rooli ovat historiaa, valloitetut heräävät ja nousevat voittajiksi.

Tällaisella tarinankerronnalla Carrier osallistuu kansallispeliin vahvistamalla ilmiötä, jota kutsun quebeciläiseksi identiteetti-projektiksi (vrt. Harle & Moio 2000, 7–8). Identiteetti-projektissa luodaan, vahvistetaan ja toistojen kautta pidetään yllä vallitsevaa diskurssia Québecin historiasta. Tässä historiantulkinnassa kaikki on jatkoa englantilaisten valloitukselle. Kanada näyttäytyy valloittajien maana, sorron symbolina. Richard esitetään tässä kehyksessä esitaistelijana, joka oli osaltaan herättämässä kansaa ”suuresta pimeydestä” (la Grande Noirceur) ja käynnistämässä ”hiljaista vallankumousta” (la Révolution tranquille). Carrier vahvistaa jatkuvasti käsitystä quebeciläisistä kansana, jolla on rankka historia. Olennaisia operaatioita ovat rajanvedot meidän ja muiden välille, suhteiden mustavalkoisuus englanninkielisiin nähden. Quebeciläisen kansan yhtenäisyyttä ja identiteettiä on rakennettu toistuvien vääryyksien ja kärsimyksien sarjana. Näin avainasemassa on historiankirjoituksen tyyppi, jota Reinhart Koselleck kutsuu edelleenkirjoitukseksi (Fortschreiben): historia nähdään toistuvuuksien ja analogioiden kautta (Koselleck 2002, 45–83). Vastaavaa tulkintaa Richardin kautta luovat, vahvistavat ja toistavat monet muutkin Richardista kirjoittaneet, kuten Jean-Marie Pellerin (1976) ja Normand Lester (2003). Lisäksi Benoît Melançonin (2006) teoksesta löytyy paljon aineistoa, joka kertoo järjestelmällisestä kansallisesta projektista ja myytin luomisesta. Englanniksi kirjoittaneista Rick Salutin (1977) vähintäänkin kuvaa tällaista identiteetti-projektia.

Québecissä tunnettu politiikan tutkija, ADQ-puolueen (Action démocratique du Québec) puheenjohtajanakin vaikuttanut Guy Laforest on tulkinnut, että Québecin suverenistisen liikkeen taustalla on tällainen luenta historiasta. Ns. Montrealin koulukunnan historioitsijoiden tulkinnassa kaikki Québecin historiassa on jatkoa vuoden 1759 tappiolle, jonka ranskalaiset uudisasukkaat kärsivät englantilaisille. Tätä kollektiivista tuskaa voi lievittää vain historiallinen katkos, jollaisen lopullisesti voi tuoda vain itsenäisyys (Laforest 1995, 114). Myös nuoremman polven politologi Jocelyn Maclure näkee Montrealin koulukunnan historiantulkinnat suverenistisen tai neo-nationalistisen liikkeen innoittajina (Maclure 2003, 162–163). Näiden tulkintojen mukaan kanadanranskalaiset tai quebeciläiset ovat voitettu, vallattu ja dominoitu kansa. Université de Montréalissa vaikuttaneisiin Guy Frégaultiin, Maurice Séguiniin ja Michel Brunet’hen 1950-luvulla henkilöitynyt koulukunta pyrki näyttämään, että quebeciläiset eivät ole koskaan päässeet noin 200 vuotta sitten tapahtuneen valloituksen yli. Tähän puhutapaan, joka toistuu Carrierin tekstissä, kuuluu jatkuva teema quebeciläisistä ”pienenä kansana”, joka on urhea mutta takapajuinen (Maclure 2003, 22–25). Carrier viittaa aina uudelleen vuoteen 1759 ja Uuden Ranskan joukkojen kärsimään tappioon ja sen jälkeinen historia on hänelle lohdutonta jatkoa hyvin samanlaisin termein kuin Montrealin koulukunnalle, tarina voi kääntyä vain historiallisen katkoksen kautta. Historioitsijat näkivät uudenlaisen nationalismin – uudenlaisen siinä mielessä, että kun perinteisesti katolinen kirkko ja tiiviit maalaisyhteisöt oli nähty ranskankielisiä suojeleviksi tahoiksi, nämä 1950-luvun reformistit näkivät nationalismin mahdollisuudet modernisaatiossa, urbanisoinnissa ja maallistumisessa – ratkaisuksi kanadanranskalaisten ja pian quebeciläisten psykologisoituihin ongelmiin: ”sairauteen”, ”epänormaaliuteen” tai asemaan lapsen tasolle jääneenä kansana (Maclure 2003, 25–45).

Nykyään Québecissä vallitsee laaja yksimielisyys siitä, että quebeciläinen yhteiskunta astui moderniin aikaan ”hiljaisen vallankumouksen” (la Révolution tranquille) kautta. Sopusäädös on laajaa, sillä sen avulla jokaisessa quebeciläisessä historian oppikirjassa nuorille kerrotaan sama tarina kumouksesta (Jacques 1998, 16). Kyse on avainkäsitteestä, jota ilman Québecissä viime vuosikymmeninä käytyä poliittis-historiallista keskustelua ei voi ymmärtää.

Tiukimmassa muodossaan käsitteen katsotaan viitataan vuosiin 1960–1966, jolloin pitkään Québecin provinssia hallinneen konservatiivisen pääministerin Maurice Duplessis'n seuraaja, liberaalipuoluetta edustanut Jean Lesage toteutti pikavauhtia sarjan poliittisia uudistuksia. Suurin osa provinssin valtaan kuuluvista sektoreista – esimerkiksi koulutus, sosiaali- ja terveydenhuolto – oli ollut käytännössä katolisen kirkon hallussa. Lesage otti vallan provinssin hallitukselle ja pyrki modernisoimaan Québeciä kunnianhimoisten ohjelmien avulla. Yleisimmin hiljaisen vallankumouksen käsitteellä viitataan kuitenkin laajemmin 1960- ja 1970-lukujen poliittisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin murroksiin, joissa tärkeä rooli oli uudenaikaisella nationalismilla sekä hyvinvointivaltioajattelulla – ja tässä valtiolla tarkoitetaan nimenomaan Québecin provinssia uutena, vahvana sosiaalidemokraattisena toimijana (État du Québec) (Maclure 2003, 164–165). Québeciläinen filosofi Daniel Jacques on analysoinut valaisevasti ”vallankumousta”, joka ei millään totunnaisilla mittareilla ollut vallankumous sen enempää poliittisessa kuin sosiaalisessakaan mielessä. Kyse oli kehityksestä (évolution), ei vallankumouksesta (révolution). Muutoksen ideologit ja toteuttajat eivät olleet vallankumouksellisia vaan reformisteja. Olennaista oli kuitenkin se, että heillä oli ”jaettu tunne elämisestä poikkeuksellisessa aikakaudessa ja radikaalin katkoksen saavuttamisesta menneisyyden kanssa” (Jacques 1998, 17–20).

Hiljainen vallankumous on siis ennen kaikkea kuviteltu vallankumous, joka on syntynyt kiihkeästä himosta muutokseen. Vaikka se on ollenaisesti mielikuvituksen tuote, se ei ole yhtään vähemmän historiallista todellisuutta (Jacques 1998, 20).¹⁵

Tulkinta kuvaa oivasti käsitteiden merkitystä historiankirjoituksessa. Jacquesin mukaan ei ole sattumaa, että samaan aikaan kun hiljaisen vallankumouksen koettiin siirtäneen Québecin pikavauhtia tiukasti katolisesta, takapajuisesta maalaisyhteisöstä urbaaniksi ja maalliseksi kansalaisyhteiskunnaksi, alettiin puhua québeciläisistä kanadanranskalaisten sijaan (Jacques 1998, 16). Québeciläisen identiteetin luominen edellytti hiljaisen vallankumouksen asettamista keskeiseksi historialliseksi kategoriaksi. Hiljainen vallankumous nostettiin tärkeimmäksi käännekohtaksi koko ranskankielisen väestön historias-

sa Amerikan mantereella (Jacques 1998, 17). Tällä lailla hiljaisen vallankumouksen käsite liittyy ollenaisesti – Jacquesin termein – ”québeciläisen nationalismin projektiin”, jota ei ole mahdollista ymmärtää ilman tätä avainkäsitettä. Projektin poliittinen mieli lepää täysin sen historiallisen kuvauksen varassa, jonka hiljaisen vallankumouksen käsite tekee mahdolliseksi (Jacques 1998, 20). Koska käsitteet saavat merkityksensä suhteesta toisiin käsitteisiin, tällaiseen historialliseen kuvaukseen tarvitaan vankka vastinpari. Se on myytti ”suuresta pimeydestä” (la Grande Noirceur) – järkkymätön usko siihen, että ennen vuotta 1960 kanadanranskalaisten yhteisö oli eristänyt turmiollisesti itsensä modernista maailmasta ja maailmanhistoriasta sulkeutumalla elämään tiukkojen uskonnollisten vaatimusten mukaan (Jacques 1998, 22). Koska modernismia ihailleet historioitsijat kuvasivat kanadanranskalaisten historian tappioiden ja nöyryytysten sarjana, vaadittiin radikaali katkos. Sankareita olivat ne, jotka mursivat tämän logiikan. Tämän vuoksi myytti Maurice Richardista ja häneen kytkeytyvästä mellakasta vuonna 1955 – vielä suureen pimeyteen kuuluvassa ajassa – on niin Carrierin kuin monen muunkin kirjailijan, toimittajan ja pääkirjoittajan teksteissä todella usein nostettu hiljaisen vallankumouksen ennakkovaroitukseksi. Niin kauan kuin Québecissä kirjoitetaan historiaa ensisijaisesti ”hiljaisen vallankumouksen” ja ”suuren pimeyden” käsitteiden kautta, myytti Richardista elää ja voi hyvin. Hänen merkityksensä québeciläiselle identiteetille on yhä vahva, vaikka enää vain harvat québeciläiset ovat nähneet Richardin pelaavan. Richard on niin tärkeä, koska hänen tarinansa on kytketty koko Québecin historian ja québeciläisen identiteetin valtavirtatulkinnan syntyyn.

Jacques kiinnittää huomiota siihen, miten historiankirjoituksella voidaan saada aikaan merkittävä siirtymä moraalisisä horisontissa (Jacques 1998, 20). Québecin itsenäisyyttä ajavalle Parti Québécois’lle on ollut suureksi eduksi, että Montrealin koulukunnan edistämä historian luenta on juurtunut usein kiistattomana pidetyksi vakioselitykseksi. Puolueen, johon Macluren uudenaikaisiksi nationalismiksi nimeämä poliittinen projekti tiivistyy, taustalla on juuri tämä historiantulkinta ja sen avaama poliittisten mahdollisuuksien horisontti. Jos koko historia on jatkoa englantilaisten voitolle, vielä hiljainen vallankumouskaan ei riitä. Se vasta antoi uskoa ja voimaa lopulliseen ponnistukseen. Tappiot ja nöyrytykset päättyvät vasta silloin, kun québeciläiset saa-

vuttavat itsenäisyyden. Carrierin teoksessa on kuitenkin viitteitä myös kilpailevasta tulkintalinjasta. Sen kannattajien mukaan on mahdollista (ja jopa toivottavaa) mieltää itsensä sekä federalistiksi että nationalistiksi. Tulkinta historiasta haastaa suverenistien käsityksen: kanadanranskalaiset ja sittemmin quebeciläiset ovat osallistuneet Kanadan rakentamiseen toisena perustajakansoista. Näin myös tulevaisuuden vaihtoehdot näyttävät erilaisilta: sitoutuminen Kanadaan kestää, jos Québec vain saa riittävästi autonomiaa. Nationalismin päämääränä ei siis täydy olla oman kansallisvaltion saaminen, vaan quebeciläisten omaleimaisen kulttuurin ja yhteiskunnan tunnustaminen ja huomioon ottaminen riittää. On mielenkiintoista, että suverenistien tavoin historiaa kirjoittava Carrierkin viittaa useasti tällaisen poliittisen tulevaisuuden vaihtoehtoon.

Jälkipelit

Politiikka ei ole vain eliittien asia. Olen yrittänyt kuvailla sitä, miten Kanadan ja Québecin politiikkaa on eletty jääkiekkoilun kautta. Kansallispelin veto-voima on ollut suuri, ja analyysini valossa sen voima kansallisuuksiin liittyvässä pelissä näyttää merkittävältä. Tämä lienee selvää jo sen perusteella, miten kiivaasti liittovaltion ja provinssin poliitikot ovat pyrkinet kilvan käyttämään hyväkseen ja ohuomionosoituksin omimaan kansallissankariksi nostettua Richardin hahmoa. Näkökulmastani poliitikkojen toiminta ei kuitenkaan ole merkittävin poliittinen aspekti ilmiössä. Jääkiekkoilusta kirjoitetut tekstit tarjoavat laajoille lukijakunnille tulkintoja ja puhe- tapoja, joilla on syvällisiä siteitä tiettyihin malleihin jäsentää maailmaa ja hahmottaa poliittisen elämän muotoja. Kamppailu käsitteistä on kamppailua näistä horisonteista. Se on kamppailua mielistä ja sydämistä. Kysymykset identiteeteistä eivät ole abstrakteja ajatusrakennelmia, vaan intohimoisesti elettyä politiikkaa ja historiaa, joista kiivastellaan montrealilaisissa tavernoissa. Tästä osaltaan kertoo väkevä retorinen vyöry ja kielellinen ilotulitus, joka Carrierinkin tekstistä on toivottavasti välittynyt näillekin sivuille. Energiaa ja relevanssia räätisevää kansainvälistä politiikkaa tosiaan on siellä, missä sitä ei kansainvälisten suhteiden tieteenalalla ole yleensä oletettu olevan.

Tämäntyyppisen populaarikulttuurin merkitystä kansallisiin identiteetteihin liittyvälle politiikalle ei

kannata vähätellä. Sille ei myöskään pidä määritellä suuntaa ennalta, vaan populaarikulttuurissa voidaan luoda, vahvistaa, ylläpitää ja muuttaa kutakin identiteettiä. Tämä pätee urheiluun, jonka poliittiset merkitykset vaihtelevat suuresti eri konteksteissa. Canadiensin ja Richardin tapauksessa symbolinen lataus on ollut poikkeuksellisen vahva. Tuskin missään muualla jääkiekkoilun seurajoukkuetta on pidetty niin vahvana identifikaation kohteena ja sen tähtipelaaajaa ideaalina kansan edustajana. Tässä edustuksellisuudessa on pikemminkin kyse mausta ja mieltymyksestä kuin kansan ja sen edustajan ”todellisesta” ykseydestä, mikä tekee edustamisen tavasta aina avointa kiistoille (vrt. Ankersmit 1996, 23). Ilmiön laajan poliittisen merkittävyyden voi kuitenkin ymmärtää vasta huomaamalla, millä tavalla Richardin tarina on liitetty quebeciläisyyden syntyyn poliittisena identiteetikategoriana vallalla olevassa historiantulkinnassa. Urheilumaailmassa tavallisempi ja yleisempi ilmiö liittyy tapaan, jolla Kanadan jääkiekkomaajoukkuetta on käytetty kansallisen identiteetin rakentamisessa, vahvistamisessa ja ylläpitämisessä (ks. esim Gruneau ja Whitson 1993). Tämä pätee yhtä lailla jääkiekkoilun näkemiseen olennaisesti kanadalaisena elämänmuotona kuin liittovaltion yrityksiin vahvistaa maajoukkueen kautta identifikaatiota Kanadaa yhtenäiseltä näyttävänä toimijana.

Vaikka Richardin mittakaavassa jalustalle nostettua ja politisoitua jääkiekkoilijaa tuskin kannattaa läpikaupallistuneen seurajoukkueurheilun aikakaudella odotella, jääkiekkoilun ympärillä käydään jatkuvasti uusia (tai avataan vanhoja) poliittisia kamppailuja. Vuonna 2005 Bloc Québécois hämmensi vaahteranlehtinationalisteja vaaliohjelmallaan, jossa vaadittiin, että Québecin pitäisi perustaa oma jääkiekkomaajoukkueensa. Suverenisti Gilles Duceppen mukaan Québecin pitäisi voida pelata kansainvälisissä jääkiekkoturnauksissa, jos kerran Skotlannilla ja Walesilla on omat joukkueensa jalkapalloilussa ja rugbyssa. Kanadan englanninkielisten lehtien sivuilla, urheiluosiossa ja politiikka-sivuilla päästiin taas purkamaan raivoa Québecin suverenistien päähänpistoihin. Blocin vaatimuksen yhtenä seurauksena olikin näin vahvistaa ja toistaa kanadalaisista jääkiekkonationalistista puhetapaa. Duceppe saattaa näyttää epärealistiselta hölmöltä heitellensä näitä ideoita, mutta tuskin on harmissaan edellä kuvatusta kehityksestä. Mitä useammin anglokanadalaiset näkevät quebeciläiset kiihkonationali-

listeina, jotka haluavat jopa hajottaa kansan valtaosan jumaloiman ja vahvalla tunteella omaksi koetun Kanadan jääkiekkomaajoukkueen, sitä vähemmän maltillisten quebecilaisten vaatimuksia ymmärretään. Se sopii Duceppen kaltaisille separatisteille, joiden tavoitteena on kärjistää tilanne alttiiksi yhteenoitoille, etääntymiselle ja lopulta itsenäistymiselle.

Pidän Kanadan ja Québecin kontekstia erinomaisena tapauksena kansainvälisten suhteiden tutkimuksen kannalta. Tapaukseni sijoittuu kansojen väliin tavalla, jossa ei ole edes täysin selvää, mistä kansoista on kyse – ja siitä huolimatta useimmat keskustelijat pitävät kansan käsitettä hyvin tärkeänä. Kiinnostavaa on, mikä rooli ”kansallisvaltiolle” annetaan näissä tulkinnoissa ja mitä sillä tarkoitetaan – esimerkiksi Québecin autonomiaa kannattavien maltillisten nationalistien käsityksessä kansallisvaltion toimintaan ei tarvita täyttä suvereniteettia. ”Kansan” määrittelytavoista käydään nyt Québecissä kiivasta keskustelua, samoin kuin nationalismista sekä kansallisen identiteettiprojektin oikeutuksesta ja tarpeellisuudesta. Pluralismin haasteista puhuvat niin akateemikot kuin ranskankielisten väestön vähenemisestä huolestuneet nationalistipoliitikot, jotka haluavat integroida uudet tulokkaat quebeciläiseen, ranskankieliseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Globalisaatio ja tuoreet siirtolaisten virrat ovat tehneet Montrealista suurkaupungin, jossa ihmisille olennaiset identiteetikategoriat eivät rajoitu ”kanadalaisuuteen” tai ”quebeciläisyyteen”. Eivätkä suinkaan kaikki ole tästä moninaisuudesta, epäpuhtaudesta, kulttuurien liikkuvuudesta ja avautumisesta pahoillaan (ks. esim. Simon 1999). Kun kulttuurin (tai kansan) käsitteet ymmärretään dynaamisemmin – kulttuurit eivät ole suljettuja systeemejä – ja samoin tehdään identiteeteille, avataan samalla poliittista pelivaraa. Tämä ei tarkoita esimerkiksi nationalismin merkittävyyden kiistämistä vaan ilmiön historiallisuuden ja siten muuttuvan ja muutettavissa olevan luonteen tunnistamista ja tunnustamista. Kieliyhteisöön kiinnittyvän quebeciläisen nationalismin katoamista tai edes heikkenemistä ei kannata ryhtyä odottelemaan. Kansallispelejä pelataan edelleen, ja kiivaasti.

LÄHTEET

- Ankersmit, Frank. 1996. *Aesthetic politics: Political philosophy beyond fact and value*. Stanford: Stanford University Press.
- Billig, Michael. 1995. *Banal nationalism*. London: Sage.
- Budd, Adrian & Levermore, Roger (eds.). 2004. *Sport and international relations: An emerging relationship*. London: Routledge.
- Carrier, Roch. 2000. *Le rocket*. Montreal: Stanké.
- Edensor, Tim. 2002. *National identity, popular culture and everyday life*. Oxford: Berg.
- Enloe, Cynthia. 1996. Margins, silences and bottom rungs: How to overcome the underestimation of power in the study of international relations. Teoksessa Steve Smith, Ken Booth & Marysia Zalewski (eds.), *International theory: Positivism and beyond*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gruneau, Richard & Whitson, David. 1993. *Hockey night in Canada*. Toronto: Garamond Press.
- Harle, Vilho. 2000. Identiteettipoliittikka, kansainvälisten suhteiden tutkimus ja kriittinen geopolitiikka. Teoksessa Vilho Harle (toim.), *Kriittinen geopolitiikka ja kansainvälinen ympäristöpolitiikka*. Rovaniemi: Lapin yliopiston kansainvälisten suhteiden ainejärjestö P.S.C. Inter.
- Harle, Vilho & Moisis, Sami. 2000. *Missä on Suomi? Kansallisen identiteettipoliittikan historia ja geopolitiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Hyvärinen, Matti, Kurunmäki, Jussi, Palonen, Kari, Pulkkinen, Tuija & Stenius, Henrik (toim.). 2003. *Käsitteet liikkeessä: Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Tampere: Vastapaino.
- Jacques, Daniel. 1998. Révolution tranquille? *Argument* 1:1, 16–28.
- Koselleck, Reinhart. 2002. *The practice of conceptual history: Timing history, spacing concepts*. Stanford: Stanford University Press.
- Laforest, Guy. 1995. *De l'urgence*. Montreal: Boréal.
- Lapid, Yosef & Kratochwil, Friedrich (eds.). 1996. *The return of culture and identity in IR Theory*. Boulder: Lynne Rienner.
- Lester, Normand. 2003. *Le Livre noir du Canada anglais* 3. Montreal: Les Intouchables.
- Lisle, Debbie. 2008. Humanitarian travels: Ethical communication in Lonely Planet guidebooks. *Review of International Studies* 34:SI, 155–172.
- Maclure, Jocelyn. 2003. *Quebec identity: The challenge of pluralism*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Melançon, Benoît. 2006. *Les yeux de Maurice Richard: une histoire culturelle*. Montreal: Fides.
- Neumann, Iver & Nexon, Daniel (eds.). 2006. *Harry Potter and international relations*. London: Rowman & Littlefield.
- Palonen, Joose. 2008. Kansallispelejä. *Kamppailu kansallisista identiteeteistä jääkiekkoilija Maurice Richardia käsittelevissä teksteissä*. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitos.
- Pellerin, Jean-Marie. 1976. *Maurice Richard: l'idole d'un peuple*. Montreal: Les Éditions de l'homme.
- Renwick, Neil. 1996. Re-reading Europe's identities. Teoksessa Jill Krause & Neil Renwick (eds.), *Identities in international relations*. Basingstoke: Macmillan.
- Salutin, Rick. 1977. *Les Canadiens*. Vancouver: Talonbooks. (Sisältää näytelmätekstin, Ken Drydenin esipuheen ja Salutinin kirjoittaman johdannon.)
- Simon, Sherry. 1999. *Hybridité culturelle*. Montreal: L'Île de la tortue.
- Skinner, Quentin. 2002. *Visions of politics, Vol. 1: Regarding method*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sylvester, Christine. 2004. Woe or whoa! International relations where it's not supposed to be. *Brown Journal of World Affairs* 10:2, 57–67.
- Walker, R.B.J. 1994. *Inside/Outside: International relations as political theory*. Cambridge: Cambridge University Press.

Weber, Cynthia. 2001. *International relations theory: A critical introduction*. London: Routledge.

Zalewski, Marysia & Enloe, Cynthia. 1995. Questions about identity in international relations. Teoksessa Ken Booth & Steve Smith (eds.), *International relations theory today*. Cambridge: Polity Press.

VIITTET

- 1 “Notre État français, nous l’aurons... Nous aurons aussi un pays français, un pays qui portera son âme dans son visage.” Kaikki käännökset ranskasta suomeksi JP.
- 2 “[L]es Québécois retrouvent l’armée comme ils la connaissent: une institution anglophone qui n’a pas de respect pour eux. Cette fois, on ne se laissera humilier! On va se bagarrer! On reprend les hostilités de la bataille des plaines d’Abraham, là où on les a laissées en 1759.” Taustaksi mainittakoon, että Abrahamin pelloilla 1759 Britannian sotilaat ottivat ratkaisevan voiton Uuden Ranskan joukoista.
- 3 “Les Canadiens français sont traités avec injustice, sont menacés de sombrer. On se sent mal aimés, inférieurs; dans son malaise, on a une viscérale fierté d’avoir survécu à tous ses malheurs et une colère atavique. Plus d’un siècle et demi de soumission l’a retenue, mais cette force un jour éclatera. Gonflé de ce tumulte, le jeune Maurice Richard saute sur la patinoire!”
- 4 “Dans ce Canada découvert par leurs ancêtres, ils sont les serviteurs, les porteurs d’eau. La langue de leurs ancêtres, leur langue, est dédaignée. Conquérir la coupe Stanley est une fière revanche. Les journaux offrent des manchettes dithyrambiques: ‘Richard et Blake, deux Canadiens français, les grands responsables des succès des Canadiens!’ On se rappelle les beaux jours des Joliat, Lalonde, Vézina, Lépine, Leduc, Mantha... La foule montréalaise célèbre le retour de la coupe Stanley comme si elle avait gagné la Guerre mondiale.”
- 5 “On écrit peu de théâtre à Montréal. Le hockey est le Grand Théâtre national de la province de Québec. Le personnage du Rocket grandit à chaque but qu’il inscrit. Ce grand personnage enseigne à la foule: quel que soit le mur devant soi, on peut le traverser par l’intelligence, par la ruse, par l’entêtement, par la conviction. Plus l’obstacle est difficile, plus désirable est le but. Plus beau est le but. Un but du Rocket, c’est plus que du théâtre; c’est de la politique. Est-ce la terreur de cette responsabilité que épouvante son regard?”
- 6 “Dans quelle ville la coupe Stanley brillera-t-elle? Du hockey? La finale sera de la politique! De la business! Du théâtre! Ce sera la guerre! Les instructeurs des deux équipes s’échangent des menaces comme des chefs ennemis, avant de laisser tomber les bombes. On rappelle des méfaits subis dans le passé. Cette finale corrigera l’Histoire, redressera la Justice.”
- 7 “Je réfléchis. Notre peuple a souffert au Canada. Il a souffert sous la domination français; il a souffert sous la domination anglaise. Mes ancêtres ont parcouru ce pays, ils l’ont défriché, ils l’ont cultivé. Ils ont contribué à la vie économique du Canada. Ils ont participé à sa vie politique. Faut-il, comme Raymond Barbeau le prêche, quitter le Canada? Quand Maurice Richard perd un match, quittera-t-il le hockey? Non, la fois suivante, il fait un tour du chapeau! Maurice Richard ne se réfugie pas, piteux, derrière la ligne bleue: il charge, il domine, il conquiert. Foncez, Raymond Barbeau! Je ne quitterai pas le Canada pour votre Laurentie! Raymond Barbeau, vous voulez me donner un petit pays. Merci, j’en ai déjà un grand.”

- 8 “Il apprendra l’anglais, la langue des patrons à l’usine, la langue des soldats de Wolfe sur les plaines d’Abraham en 1759, la langue écrite aux façades des immeubles de Montréal, la langue des banques, la langue des films, cette langue qui menace la langue française, cette langue anglaise qui est celle de l’Armée comme si un soldat qui parle français était moins brave qu’un soldat de langue anglaise; il apprendra la langue anglaise que les Canadiens français ont refusée parce qu’ils voulaient garder leur langue française, il apprendra la langue de la religion protestante; il apprendra la langue de la Ligue nationale de hockey, la langue de l’équipe des Canadiens. Le Rocket apprendra.”
- 9 “Quand la Rocket traverse les défenseurs comme un passe-muraille, les Canadiens français voient un guerrier légendaire qui refait la bataille des plaines d’Abraham et reconquiert le territoire perdu. Il est notre soldat. Voilà pourquoi nous n’exigeons rien de moins que la victoire. Cette guerre est la seule qui nous importe. La seule que nous pouvons gagner.”
- 10 “Le jeu n’est plus un jeu, c’est la vie. S’il est frappé, s’il reçoit un croc-en-jambe, un coup d’épaule, tous les Canadiens français ressentent le coup. Si Maurice rend le coup, c’est tous les Canadiens français qui se vengent. Quand il réussit un exploit, toute la province de Québec fait un pas de plus vers son grand destin. Si l’arbitre commet une erreur contre lui, toute la province de Québec, une fois de plus dans son histoire, subit une injustice. Désormais le Rocket doit vivre comme un héros de légende. Il n’a plus le choix. Il est condamné à être un héros. Un héros national. Grâce à ses prouesses, les Canadiens français ne sont plus petits, ils ne sont plus faibles, ils ne craignent plus les forts ni les gros. Il est fini le temps des victimes.”
- 11 “Un jour, les Canadiens français vont se lever. Tous les Clarence Campbell à la tête de la Ligue national, des moulins à textiles, des usines, des finances et du gouvernement vont s’apercevoir que les Canadiens français ne veulent plus être un ‘peuple à genoux’, ainsi que le dit un fameux cantique de Noël.”
- 12 “Quelqu’un se souvient-il que, avant tout homme politique, le Rocket nous a enseigné l’effort, l’honnêteté, la fierté, la liberté, l’honneur de ne pas se sentir inférieur, l’acharnement contre les obstacles, l’excitation de vaincre l’impossible?”
- 13 “Maurice Richard conquiert les patinoires comme nos ancêtres auraient dû conquérir l’Amérique. Regardant jouer le Rocket, on se sent de moins en moins conquis et de plus en plus conquérants. On se sent beaucoup moins vaincus et un peu plus vainqueurs. Le Rocket renverse le courant de l’histoire.”
- 14 “Maurice Richard est l’Homère de la province de Québec. Les poèmes que ses patins improvisent sur la glace expriment les passions, les misères, les rêves et la force des Canadiens français. Comme à l’époque antique de l’aède aveugle, il donne au peuple des leçons de bravoure, de courage. Ses aventures, le Rocket les invente avec les muscles de son corps, le feu de son âme. Ses poèmes sur la patinoire sont la seule littérature que ce petit peuple reconnaît comme sienne. Elle raconte son histoire vraie: celle de l’instant présent. Inscrit dans la glace, ils resteront aussi durables que s’ils étaient gravés dans le marbre.”
- 15 “La Révolution tranquille fut donc d’abord et avant tout une révolution imaginée, engendrée par un ardent désir de changement. Bien qu’elle fût essentiellement un fait d’imagination, elle n’en demeure pas moins une réalité historique.”